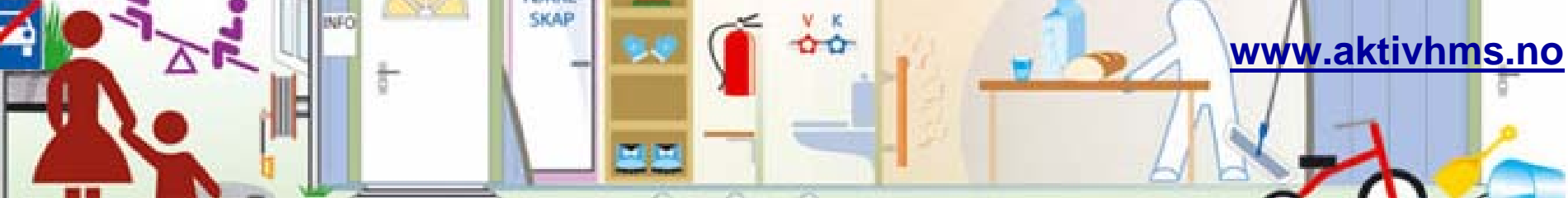

Slik opplever vi nye krav, og slik møter vi dem
Miljøorientert kravspesifikasjon ved nybygg og
rehabilitering
– et verktøy for å stille de riktige kravene
og oppfylle egne behov.

Kravene kan inngå i en sertifisering.

Kvalitets- og HMS-arbeid i Larvik kommune:

ISO 9001

Systemstandard

ISO 14001

Miljøstandard

- Kvalitetshåndbok med prosedyrebeskrivelser

Internkontroll for helse, miljø og sikkerhet

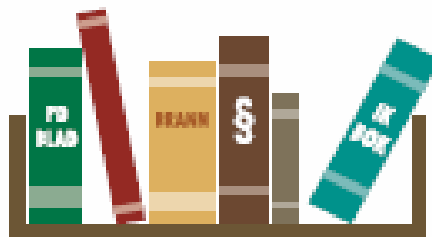

- Håndbok tilrettelagt hver enhet, inneholder praktiske sjekklister

Lover for barn, elever og ansatte:

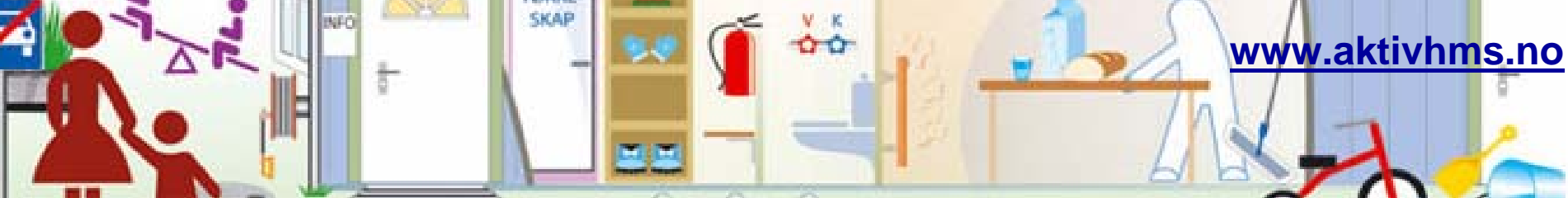
Websidene med prosjektperm vil være et hjelpemiddel når lover og forskrifter skal omsette fra § til handling.

*Forskrift om miljørettet helsevern
i skoler og barnehager*

Opplæringsloven § 9a-1 og § 9a-2 "Elevenes Arbeidsmiljølov"

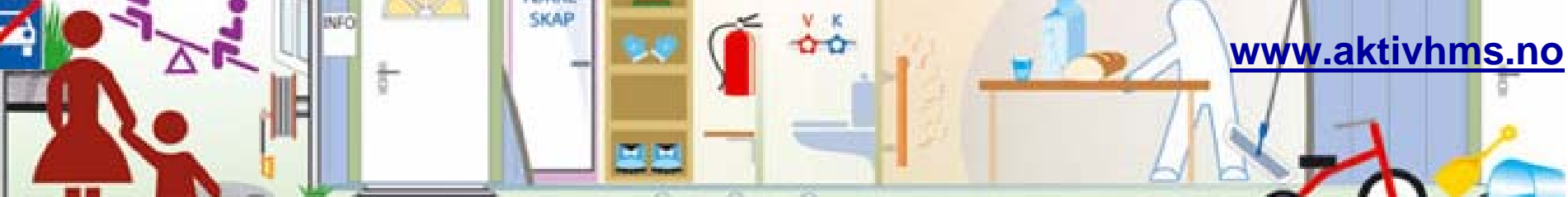
Arbeidsmiljøloven med vekt på §§ 8 og 19

Still krav til innemiljø i prosjektene

”Selv i nybygg glimrer krav til innemiljøstandard med sitt fravær. Selv om plan og bygningslovens minimumskrav ligger til grunn, er det ofte tilfeldig hvordan byggeprogrammet blir løst på dette området.

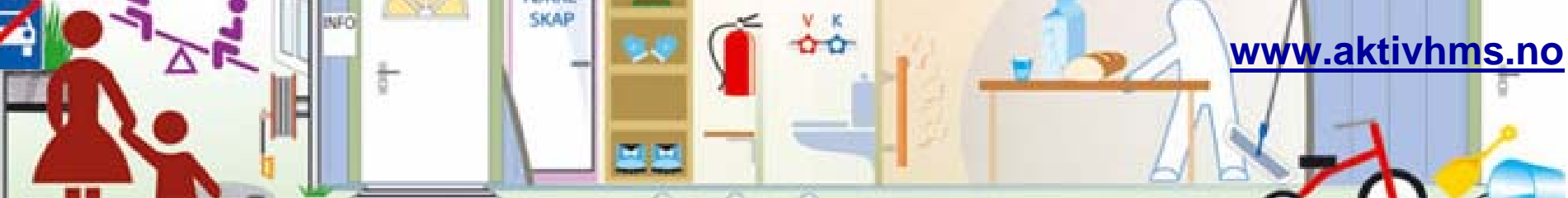
Altfor ofte ender man opp med å slite med funksjonalitet og bruksegenskaper i hele driftsperioden. En solid kravspesifikasjon på innemiljøområdet er et verktøy for å unngå slike problemer”. Kilde Lars Wessel Johnsen

Kravspesifikasjon på web skal være et verktøy for:

- Skole- og barnehageledere
- Brukere (FAU/SU, elevråd)
- Ansatte

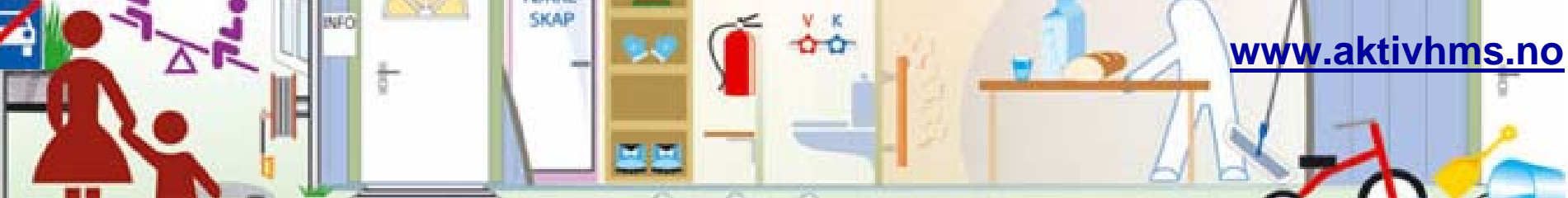
Verktøyet vil bidra til at energi- og miljøspørsmål settes på dagsorden ved rehabilitering og nybygging av skoler og barnehager

Vi ønsker at det praktiske webverktøyet kan bidra til at skoler og barnehager:

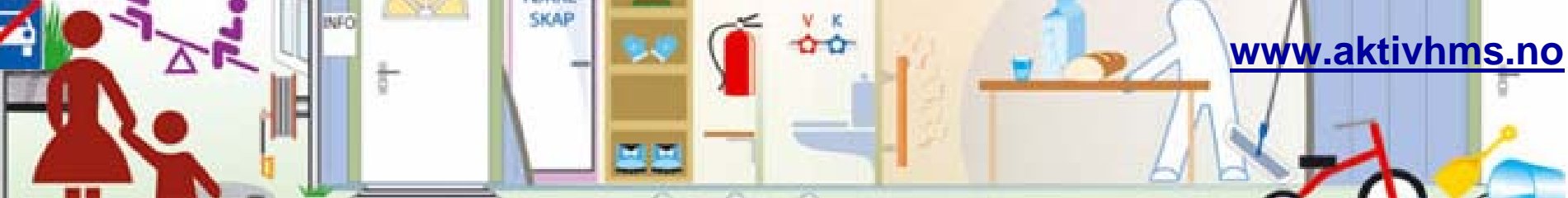
- Kan få mer igjen for pengene.
- Involverer medarbeidere og brukere.
- Forstår aktuelle fagområder for å stille relevante spørsmål.
- Gjennomfører praktisk miljørettet helsevern, HMS- og MHV-arbeid og internkontroll.

"Fra hylle til handling"!

Weben kan bidra til:

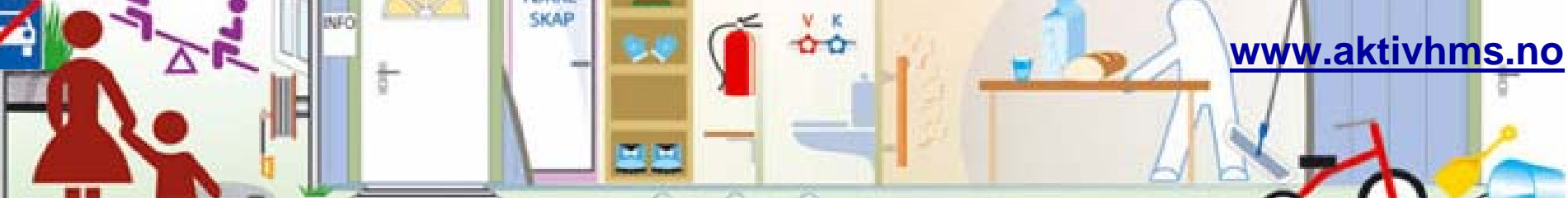
- Å øke bestillerkompetanse innen områdene.
- Å øke kunnskapen om inneklima og energi.
- Å omsette lover og forskrifter til praktisk handling (HMS (helse, miljø og sikkerhet) ansatte
- MHV (miljørettet helsevern) elever.
- Å etablere skolens prosjektperm som kan benyttes i dialog med utbygger, arkitekt og rådgivere.

En grunnskole for alle - også for elever med funksjonshemming.

Når det bygges nytt eller rehabiliteres, skal det fysiske læringsmiljøet til elever med ulike funksjonshemninger vektlegges.

- Her menes elever som er astmatiker
- Rullestolbruker
- Tunghørt
- Svaksynt
- Utviklingshemmet eller multifunksjonshemmet.

Inneklima er et samspill mellom en rekke ulike miljøfaktorer.

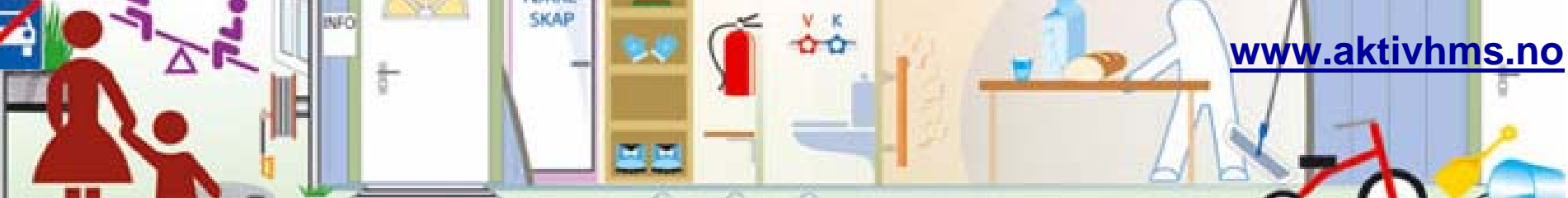
Verdens Helseorganisasjon (WHO) har definert inneklima som et samspill mellom fem miljøer som alle på hver sin måte har betydning for hvordan barn og voksne skal ha det på skolen eller i barnehagen.

Inneklima er et samspill mellom en rekke miljøfaktorer forts.

- Temperatur (Termisk miljø)
- Lufta vi puster i (Atmosfærisk miljø)
- Belysning / stråling (Aktinisk miljø)
- Lyd / støy (Akustisk miljø)
- Utforming / innredning (Mekanisk miljø)

Les om innemiljø i kravspesifikasjonen.

Varmekilder:

En radiator (el./vann) avgir varmen både i form av stråling og konveksjon (varm oppadstigende luft).

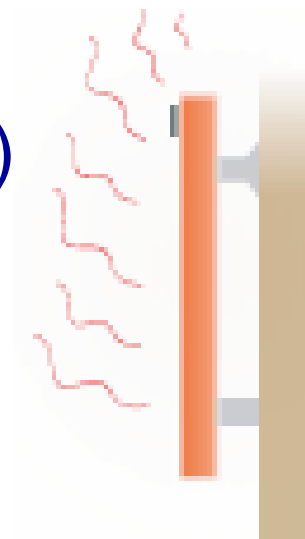
Varmekilder plasseres som oftest under vindu for å stoppe kaldras (romluft som

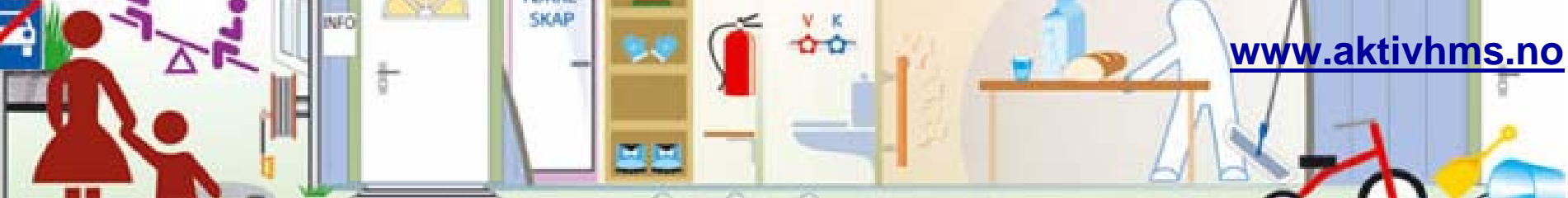
avkjøles av kald vindusflate og "raser" ned)

Varmestråling fra varmekildens overflate

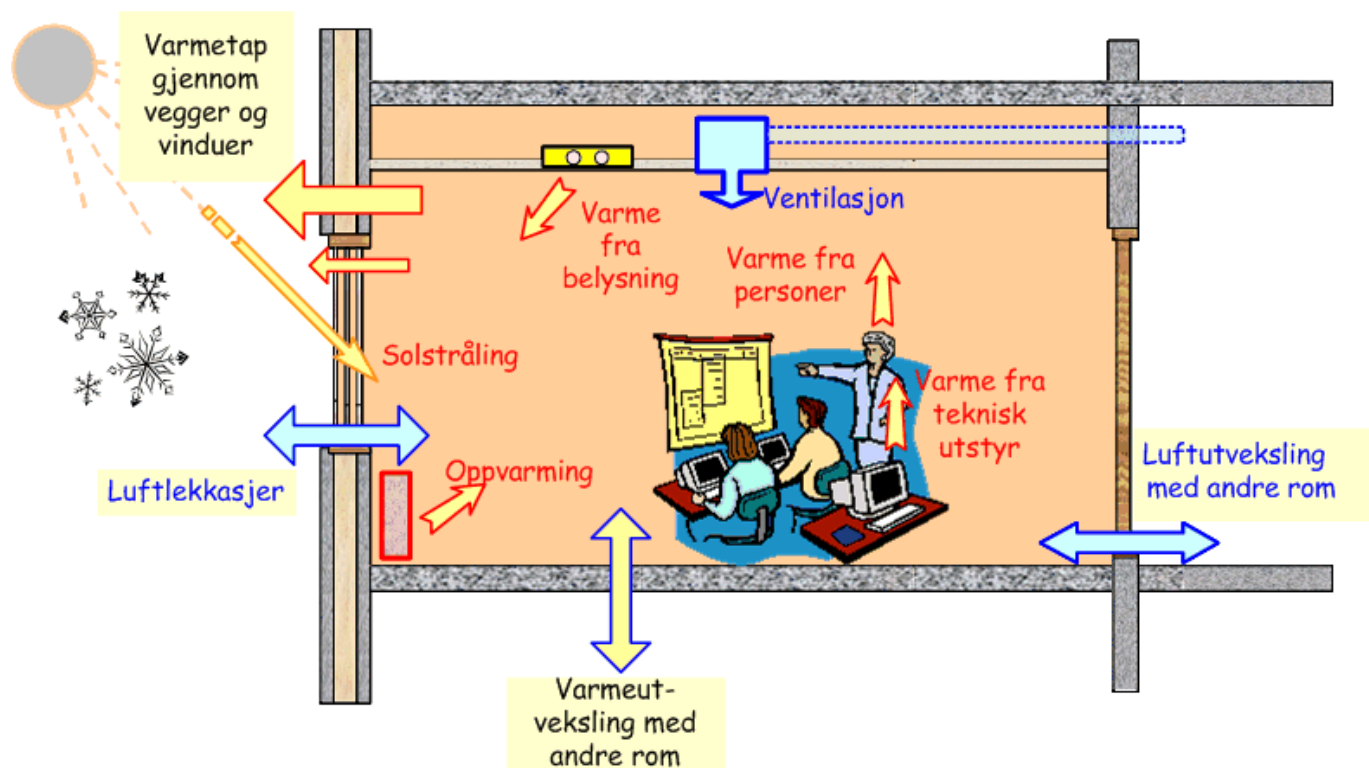
opphever "kuldestråling" fra en kald

vindusflate/yttervegg.

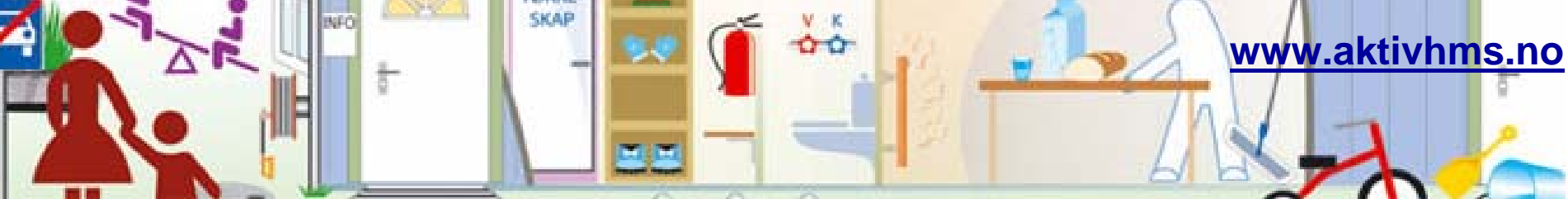

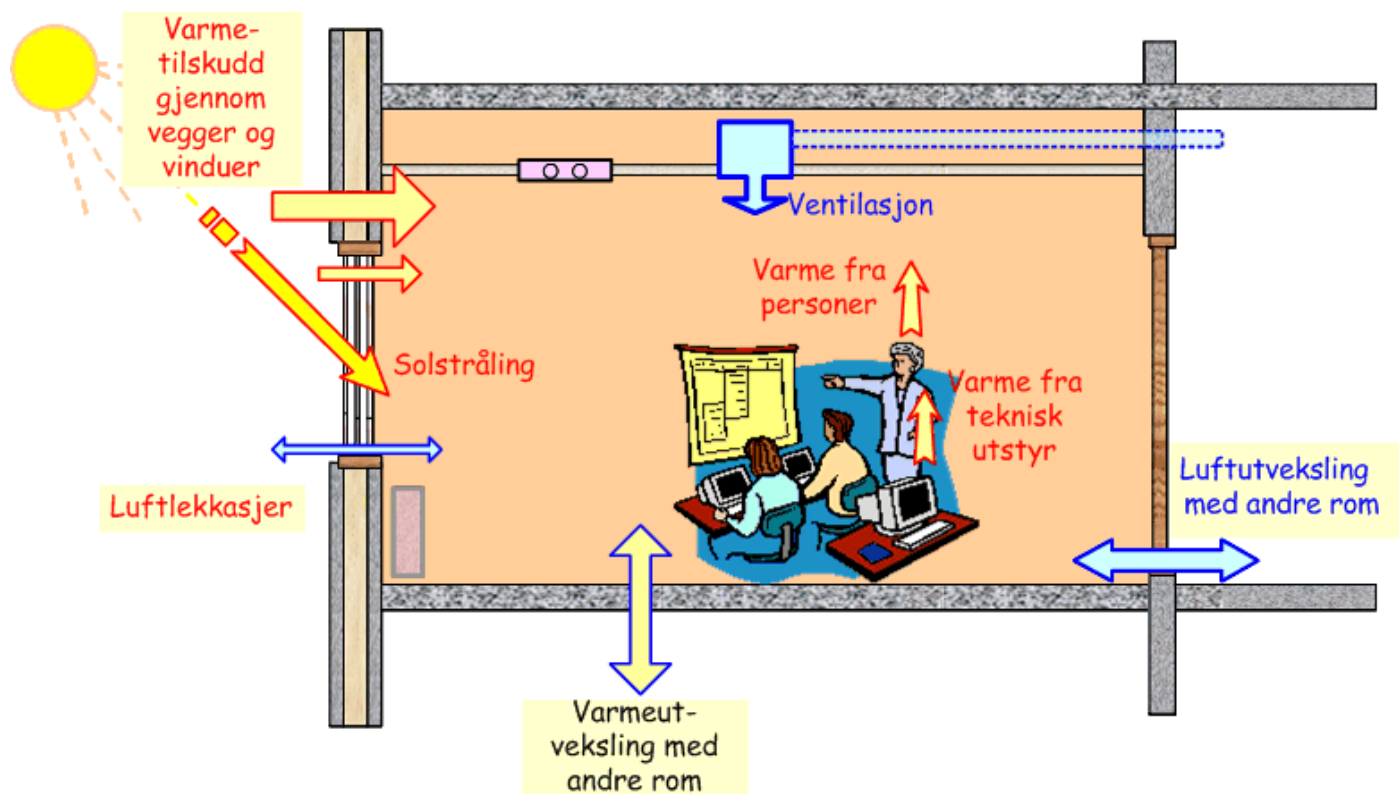
Påvirkning i den kalde årstiden, isolasjon, varmekilder

Les om [ulike oppvarmingskilder](#)

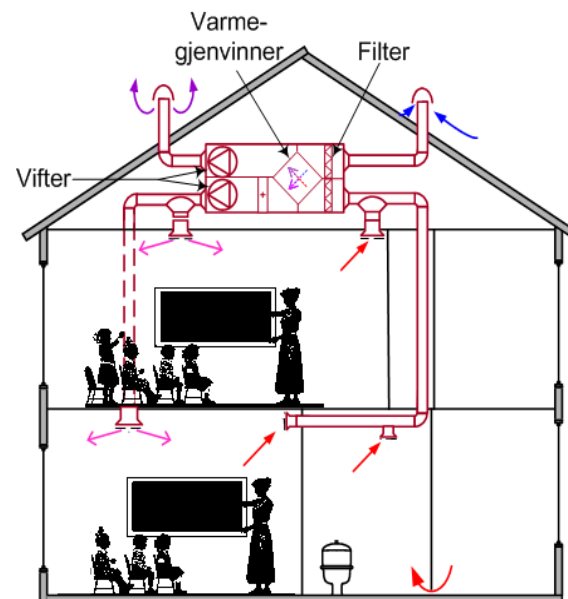
Påvirkning i den varme årstiden, avskjerming

Les om ulike oppvarmingskilder, [en sammenligning](#)

Ventilasjon

- Ventilasjonens oppgave er som nevnt å sørge for tilførsel av frisk luft og å fjerne brukt luft og forurensninger.

Ventilasjon, forts.

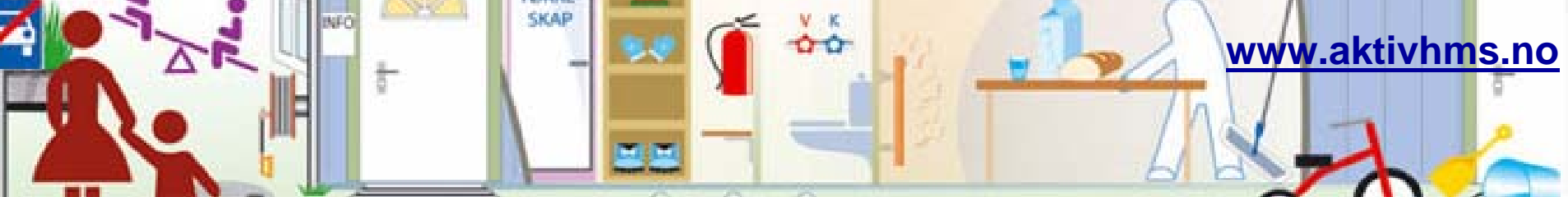
Les hvordan luft kan tilføres og fjernes fra bygninger:

- Naturlig ventilasjon
- Mekanisk ventilasjon
- Mekanisk balansert ventilasjon
- Hybrid ventilasjon
- Ventilasjon og energi

Valg av ventilasjon forts.

- Kjøling vil som regel føre til økt energiforbruk og påvirke inneklimateet i både positiv og negativ retning, avhengig av kvaliteten på klimaanleggene.
- Plassering av luftinntak og valg av filterkvalitet er eksempel på andre tiltak for å redusere ulempene fra lokale forurensningskilder.

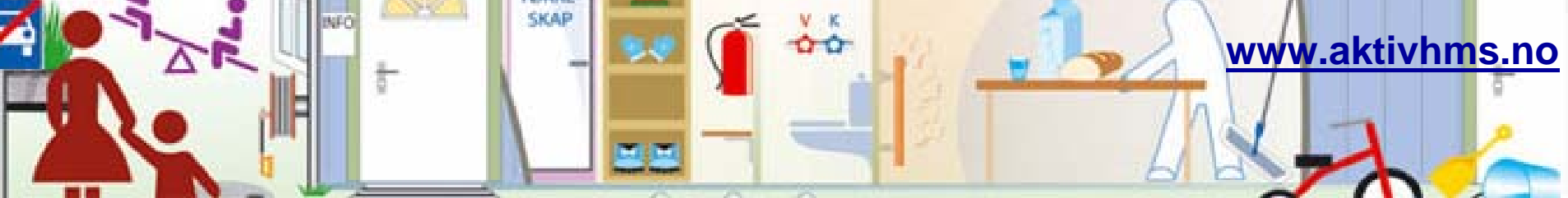

Valg av tomt har betydning for helse, miljø og trivsel

- Trafikk i området vil påføre bygget problemer i form av støy og avgasser.
- Dette vil redusere mulighetene for naturlig ventilasjon med vinduslufting.
  - Dette kan gi økte energiutgifter og behov for mekanisk ventilasjon med eller uten kjøling.

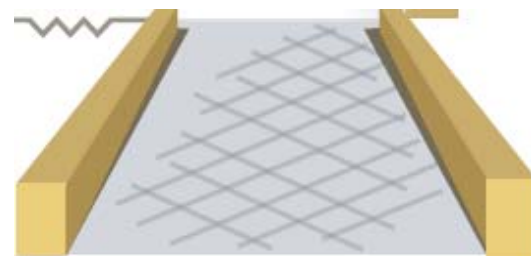

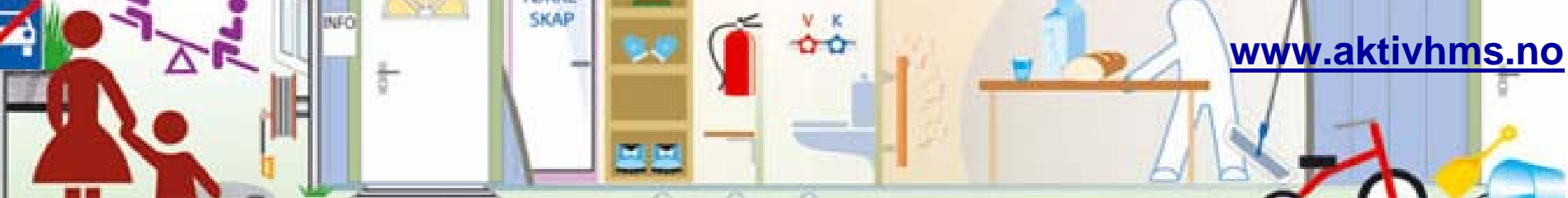
[Websjekkliste ved valg av tomt!](#)

Renholder bør delta i planarbeidet!

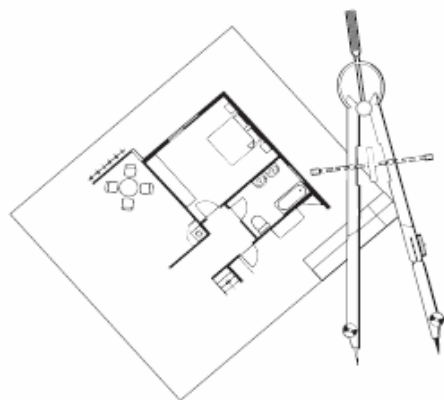
Når en skole eller barnehage skal i gang med et større byggeprosjekt er det også viktig å trekke inn personer med renholdskompetanse.

Erfaringer fra ansatte og brukere bør innarbeides i planene.

Arkitekter som benytter seg av ansattes erfaringskompetanse får mange gode ideer som kan innarbeides i prosjektet uten store kostnader for byggherren.

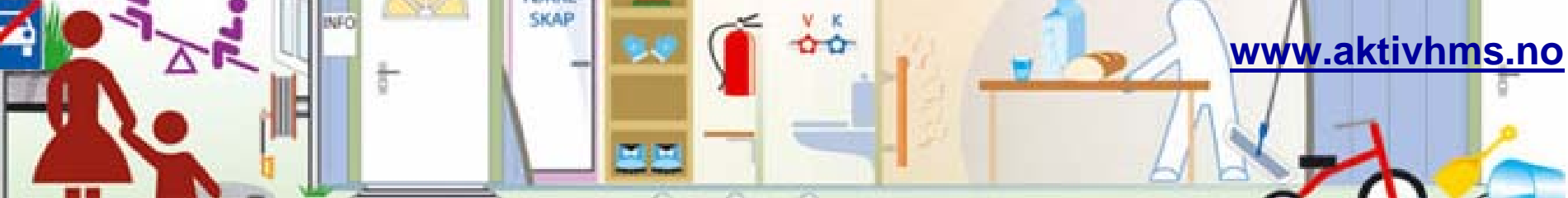

Prosjektering/planlegging

Momenter som bør vektlegges:

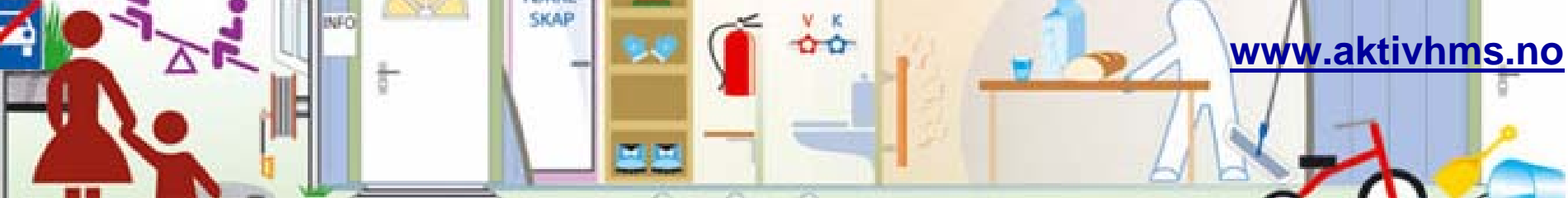
- Gulvbelegg som er renholdsvennlig
- Keramiske fliser som er lette å rengjøre
- Vegger med overflate som gjør at flekker kan fjernes
- Takplater som tåler vask med vann
- Takplater der moppen ikke henger fast
- Bøttekott med plass til renholdsverktøyet
- Vinduer som kan vaskes på begge sider innenfra

Momenter som bør vektlegges: forts.

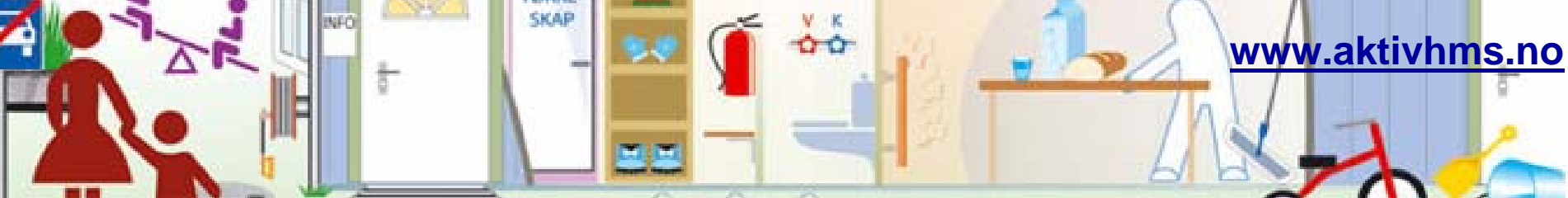
- Lysarmaturer som kan rengjøres.
- Varmeovner som har glatt overflate både foran og bak.
- Avskrapningsrister foran alle inngangspartier
- Vannkran med bilbørste utenfor alle ytterdører.
- Plassering av søppelstativ og containere.
- Uteareal som vektlegger plassering av snømasser.

Materiell til idédugnad

Praktiske sjekklister som inviterer til dialog med utbygger, arkitekt og rådgivere

Utferes			Dreftes			Ikke aktuelt		
HMS- og MHV-momenter ved planlegging og gjennomføring								
Lover og forskrifter								
☐	☐	☐	Er lover og forskrifter som gjelder for ansatte innarbeidet i planene?					
☐	☐	☐	Er lover og forskrifter som gjelder for elever innarbeidet i planene?					
☐	☐	☐						
Oppvarmingskilder <small>generelt</small>								
☐	☐	☐	Planlegges det å bruke utstyr og teknologi som sikrer god temperaturregulering og varmekomfort?					
☐	☐	☐	Planlegges det å bruke utstyr og teknologi som bidrar til energi- og miljøvennlig oppvarming?					
☐	☐	☐						
Elektriske varmeovner <small>Helsetips!</small>								
☐	☐	☐	Velges varmekilder med lav overflatetemperatur slik at støvforbrenning unngås?					
☐	☐	☐	Velges renholdsvennlig varmekilde? (rengjøring foran og bak)					
☐	☐	☐	Plasseres varmekildene slik at elever og ansatte ikke føler ubehag på grunn av strålevarmen ?					
☐	☐	☐						
Radiatorer (vannbåren varme)								
☐	☐	☐	Velges renholdsvennlige radiatorer? (spesielt bak radiatoren)					
☐	☐	☐	Velges radiator med renholdsvennlig front? (heist glatte flater)					
☐	☐	☐	Har termostatventiler låsbar utførelse? (hindre uønsket regulering)					

Lag din egen perm

Materiell til idédugnad laster du ned fra www.aktivhms.no

mandag, 25. april 2005

HMS-rådgiver Kai Gustavsen